

Holokaust se dobro uklopio u zakone industrije zabave. Filmovi i TV serije izmenili su viđenje Aušvica i otežali poimanje društvene funkcije antisemitizma (sa fabulama Happy End i manipulisanjem grozotama). U SAD, SR Nemačkoj i Izraelu novi pristup antisemitizmu izražavao je različite pokušaje nove integracije istorijskih zbivanja u sadašnjost i njihovu ideološku zloupotrebu. U sva tri društva na različit način tekao je proces zaborava Aušvica. U SAD su grozote holokausta snažile svetovne nade u izbavljenje uz pomoć patriotskog American Dream (američki san), a filmovi i serije o progonima Jevreja konkurisali su sličnim pokušajima afričkih crnaca. U Nemačkoj je oživljavanje holokausta bilo prepreka domaćoj normalizaciji fašizma i povlačenju crte ispod prošlosti, pa je sputavalo novu misiju ujedinjene Nemačke u svetu. U Izraelu holokaust je jačao misionarsku svest u otporu Jevreja stalnoj zaveri protiv njih. Još pre pojave Goldhagenove knjige Klausen je pokazao kako se zločini koji služe kao opomena, danas masovno instrumentalizuju u industriji zabave. Medijski uspeh Goldhagena u Nemačkoj nekoliko godina kasnije to je samo potvrdio.

Popularnog pisca nije lako kritikovati u situaciji kada i nauka mora voditi računa o medijskom efektu. Najuticajniji akademski kritičar Goldhagena u Nemačkoj verovatno je bohumski istoričar Hans Momzen. On pripada piscima koji antisemitizam objašnjavaju materijalnim interesima, a ne iracionalnim pobudama. Momzen je možda najsistematičnije sporio središnju Goldhagenovu pravolinijsku tezu o istrebljivačkom karakteru nemačkog antisemitizma (Mommsen 1996 a; Mommsen 1996 b). Pokušao je da pokaže da je razvoj antisemitizma u Nemačkoj složen i neravnomeran i da njegova istrebljivačka verzija nije bila dominantna. Pri tome je upadljiv njegov napor da rastereti nacionalnu prefašističku prošlost, tj da diferenciranim sagledavanjem nemačke tradicije, ovu oštrije odvoji od potonjeg razvoja fašizma. Upozorio je da najpre treba razlikovati antisemitske struje u Nemačkoj i Evropi. Do 1930-ih prevladavao je religijski, hrišćanski antisemitizam koji nije bio istrebljivački. Druga verzija bila je tzv. disimilatorski antisemitizam prisutan u nemačkom carstvu koji se zalagao za izolaciju Jevreja, a kome je bio blizak Bizmark. Fihteoiska težnja za asimilacijom Jevreja u Nemačkoj takođe je osobena. Ali put ka nacističkom antisemitizmu nije vodio iz ovih struja nego od narodnjačkih antisemita: Vagner, Čemberlen, Frič. To je pre sporedna nego glavna antisemitska struja nemačke tradicije – pokušao je Momzen da otkloni optužbe. Osim toga, kao i kod drugih ideologija, i kod antisemitizma treba razlikovati ideologe od operativaca: Gebels i Štrajher nisu isto što Himler, Hajdrih i Ajhman (operativa ima svoju zahuktalu logiku). Čak ni Hitler od septembra 1930. do jula 1932. nije koristio ekstremni antisemitizam da ne bi odbio deo birača. Dalje, teško je celom narodu pripisati antisemitizam. Od sveukupnog članstva Hitlerove partije i stanovništva samo su 15-20% bili ekstremni antisemiti, ali treba objasniti kako je ta manjina nametnula mišljenje većini. Ključni razlog je, po Momzenu, taj što su progoni Jevreja bili važno sredstvo da se razbije državni aparat i poredak antijevrejskim vanrednim zakonima. Istrebljivački antisemitizam većina nemačkog stanovništva nije prihvatila. Čak je i Himler strahovao da će se i u najužem partijskom krugu kolege oslobađati krivice za uništavanje Jevreja pred Zapadom i da će samo on na kraju biti odgovoran. U svemu tome bila je krupna uloga Hitlera, upozorava Momzen. Važno je shvatiti, ponavlja Momzen, da holokaust nije bio dugoročno planirana akcija. Čak je i Himler u svom spisu "Postupak sa stranim narodima na Istoku" iz maja 1940. formalno isključio istrebljenje. Tek krajem leta 1941. počinje sistematsko uništenje Jevreja kao rezultat sadejstva lokalnih aparata SS, Glavne centrale za bezbednost Rajha i Državnog komesara za učvršćenje nemačkog narodnog bića (Himlera). Još 1942. nacisti su se kolebali